27/12/2018

Μητρ.Μόρφου: “Η Παναγία ξέρει να είναι παρούσα εκεί που τη ζητούν”

Εκκλησία της Κύπρου / Ι.Μ. Μόρφου

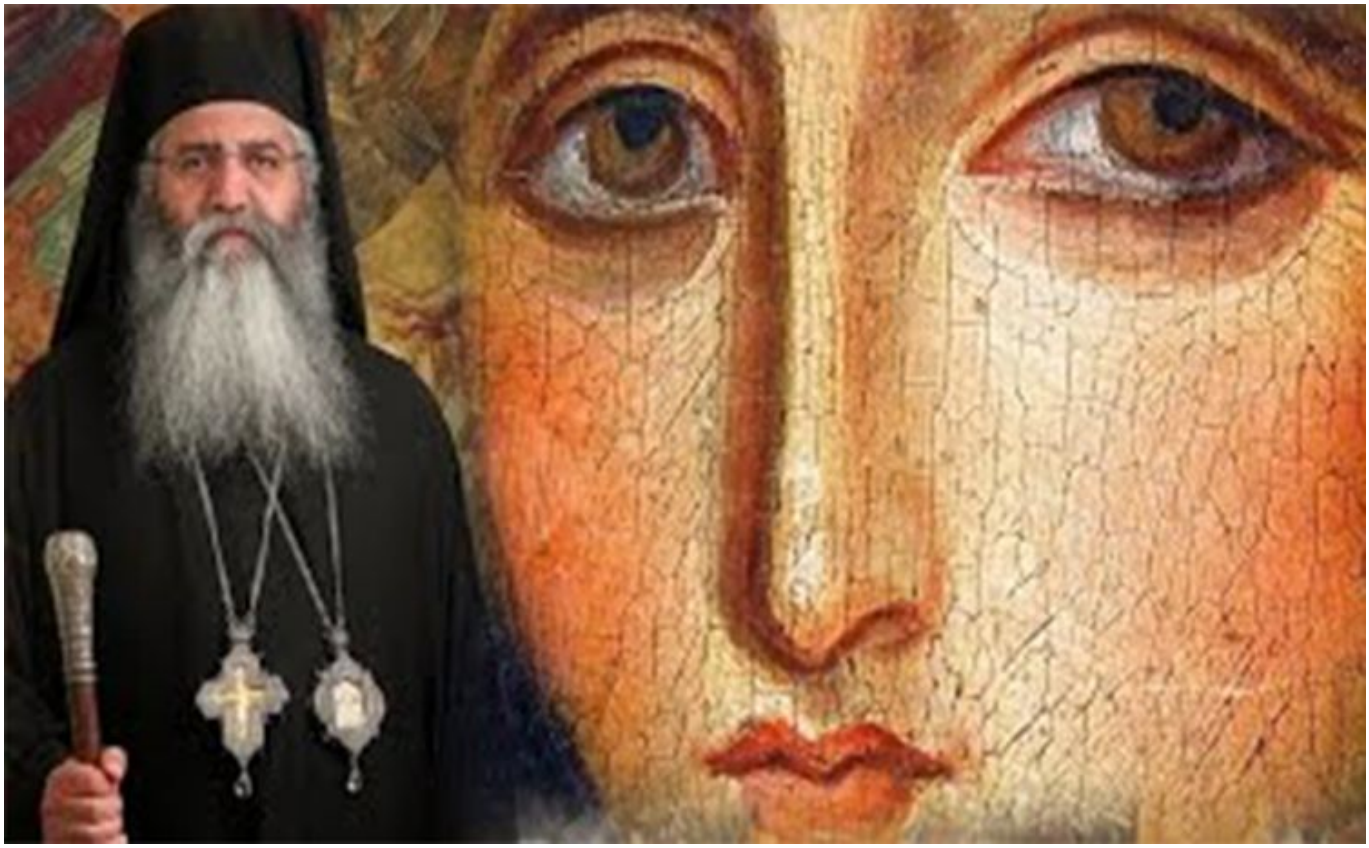

Η ευλάβεια της Εκκλησίας μας προς το πρόσωπο της υπεραγίας Θεοτόκου, σχηματίζει ένα πλατύ ποτάμι ύμνων, ικεσιών, αγάπης, πού διατρέχει τον ανθρώπινο χρόνο για δύο χιλιετίες σχεδόν και συνεχίζει ακατάπαυστα να ρέει και να διογκούται. Η Παναγία είναι παρούσα παντού μέσα στην Εκκλησία: Πρώτ’ απ’ όλα σε κάθε Λειτουργία, όπου η επίκληση του Σωτήρος γίνεται μέσω της -«ταις πρεσβείαις της Θεοτόκου σώτερ σώσον ημάς»· πέρα από τη Λειτουργία, και τις ακολουθίες πού απευθύνονται ειδικά σ’ αυτόν, όπως οι Χαιρετισμοί ή οι Παρακλητικοί Κανόνες,

δεν υπάρχει εκκλησιαστική ακολουθία πού να μην αφιερώνει ύμνους ή ευχές στο πρόσωπο της· η εικόνα της βρίσκεται πάντα στ’ αριστερά της ωραίας πύλης, με κεριά να καινε μπροστά της, όπως και στην εικόνα του Χριστού, αλλά και σ’ όλα τα σπίτια των χριστιανών· αναρίθμητοι ναοί αλλά και μοναστήρια είναι αφιερωμένοι σ’ αυτήν -μόνο στην Κωνσταντινούπολη, μια πόλη πού ήταν αφιερωμένη στη Θεοτόκο, υπήρχαν κάποτε 200· πολλά ιερά προσκυνήματα είναι

καθιδρυμένα σε περιοχές πού σχετίζονται με θαύματα της Παναγίας· σε παραδόσεις, δοξασίες και λαϊκές παροιμίες, το όνομα της Θεοτόκου αναφέρεται με εξαιρετική τιμή, ευγνωμοσύνη και εμπιστοσύνη.

Η αδιάπτωτη ένταση αυτής της ευλάβειας προς την Παναγία, κάνει μερικούς να βλέπουν ένα «παράδοξο» γεγονός σε μας τους ορθοδόξους: ενώ από τη μια, σε λειτουργικό και γενικότερα λατρευτικό επίπεδο, η τιμή προς την Παναγία εκφράζεται μ' έναν απίστευτο μορφολογικό πλούτο, αφ' ετέρου οι δογματικές διατυπώσεις αναφορικά με τη Θεοτόκο είναι μάλλον λακωνικώς. Πέρα από τη αναφορά του Συμβόλου της Πίστεως στη Σάρκωση του Χριστού, «εκ πνεύματος Αγίου και Μαρίας της Παρθένου» και τον τίτλο της «Θεοτόκου» πού της δόθηκε από τη Γ' Οικουμενική Σύνοδο, πού έγινε στην Έφεσο το 431 μ.Χ., η Ορθόδοξη Εκκλησία δεν έχει προβεί σε άλλες δογματικές εμβαθύνσεις αναφορικά με τη Θεοτόκο.

Ωστόσο, το «παράδοξο» αυτό, δεν είναι παράδοξο. Αν η Εκκλησία δεν προτίμησε την διατύπωση λεπτομερέστερων δογμάτων περί Θεοτόκου, είναι γιατί θεωρεί πάντα τη Θεοτόκο μέσα από μια Χριστολογική προοπτική. Το ίδιο το περί Θεοτόκου δόγμα της Εφέσου, διατυπώθηκε για να αντιμετωπιστεί μια Χριστολογική αίρεση, εκείνη του Νεστόριου, πού υποστήριζε ότι η Μαρία ήταν μητέρα του Χριστού και όχι του Θεού -υπονοώντας έτσι ότι ο Χριστός είχε δύο πρόσωπα και όχι ένα- και επομένως δεν μπορούσε να αποκαλείται Θεοτόκος. Γι' αυτό λοιπόν, η Ορθόδοξη Εκκλησία επέμεινε ειρηνικά στην παραδοσιακή δοξολογία της Θεοτόκου πού είναι βαθιά ριζωμένη στην Χριστολογία και χρησιμοποιεί ως μέσα έκφρασης την λειτουργική ποίηση και τη λατρευτική τέχνη.

Δεν βλέπει η Εκκλησία την Παναγία εκτός Χριστολογικής προοπτικής. Στο πρόσωπο της Μαρίας δεν τιμούμε απλώς την παρθένο από την Ναζαρέτ, αλλά την *αειπάρθενο Θεοτόκο*. Στις ορθόδοξες εικόνες, η Παναγία σπανίως εικονίζεται χωρίς τον Υιό της και Υιό του Θεού. Και η αποδιδόμενη προς αυτήν τιμή εστιάζεται κυρίως στο ρόλο πού έπαιξε ως Θεοτόκος -και πού εξακολουθεί να έχει ως Μήτηρ Θεού- στο σχέδιο της σωτηρίας.

Η Παναγία, εκπροσωπώντας όλο το ανθρώπινο γένος, όλο τον άνθρωπο αλλά και όλη την κτίση, ήταν εκείνη πού μπόρεσε να φτάσει στο σημείο να πει το μεγάλο «ναι», να συγκατανεύσει εν ελευθερία στην πρόταση της σωτηρίας και να γίνει το «όχημα του Λόγου», να γίνει «Θεογεννήτωρ», Μήτηρ Θεού. Με τη Θεοτόκο, η ανθρωπότητα υψώνεται μέσα από την πτώση της και καταφέρνει επιτέλους να πιάσει το χέρι πού της απλώνει ο Θεός. Και όταν ήρθε το πλήρωμα του χρόνου, με τη αποδοχή αυτή, έγινε δυνατόν να σαρκωθεί ο άναρχος και ασώματος Θεός, για «την ημετέραν σωτηρίαν».

Βλέπουμε λοιπόν ότι το έργο της σωτηρίας είναι αποτέλεσμα της συνέργειας δύο ελεύθερων θελήσεων: εκείνης του Θεού και εκείνης της Θεοτόκου, δηλαδή του ανθρώπου. Η θέληση του Θεού για γενική σωτηρία ήταν δεδομένη. Για να προχωρήσει όμως το σχέδιο της Θείας Οικονομίας, χρειαζόταν και η ελεύθερη συγκατάθεση του ανθρώπου. Διότι μια σωτηρία πού θα επιβαλλόταν μονομερώς από τον Θεό, πού θα παραβίαζε την ανθρώπινη ελευθερία, το κατ’ εικόνα, δεν θα ήταν πραγματική σωτηρία αλλά βιασμός του ανθρώπου. Το θέλημα του Θεού για τη σωτηρία μας, δεν θα ήταν δυνατόν να πραγματοποιηθεί Αν δεν πίστευε σ’ αυτό η Παρθένος και δεν δεχόταν να το διακονήσει. Είναι λοιπόν η Θεοτόκος συνεργός, αυτόβουλη συνεργός στο έργο της σωτηρίας και όχι απλό όργανο: «Ιδού η δούλη κυρίου· γένοιτό μοι κατά το ρήμα σου» (Λουκ. 1,38). Η Παναγία είναι το ιερό και άμωμο ανάθημα του ανθρωπίνου γένους στον Θεό, όπως εύστοχα το εκφράζει ένα στιχηρό των Χριστουγέννων: «Τι σοι προσενέγκωμεν, Χριστώ, ότι ώφθης επί γης άνθρωπος δι’ ημάς; Έκαστον γαρ των υπό σου γενομένων κτισμάτων την ευχαριστίαν σοι προσάγει. Οι άγγελοι τον ύμνον, οι ουρανοί τον αστέρα, οι μάγοι τα δώρα, οι ποιμένες το θαύμα, η γη το σπήλαιον, η έρημος την φάτνην, ημείς δε μητέρα παρθένον…». Η Παναγία είναι το αποκορύφωμα όλων των καθαρμών των δικαίων της Παλαιάς Διαθήκης, το πιο εύοσμο άνθος όλης της ανθρωπότητας.

Η Εκκλησία μας, με το γνωστό ύμνο του Αγίου Κοσμά του Μελωδού Επισκόπου Μαϊουμά, τολμά να αποκαλεί την Θεοτόκο «τιμιωτέραν των Χερουβείμ και ενδοξωτέραν ασυγκρίτως των Σεραφείμ». Δεν είναι σχήμα λόγου, ούτε λυρική έξαρση. Ως συνήθως, η λατρευτική μας ποίηση μιλά για τα γεγονότα, την αλήθεια των πραγμάτων: Η θέση της Θεοτόκου στο θείο σχέδιο της καθολικής σωτηρίας είναι ανώτερη και από εκείνην των αγγέλων διότι οι άγγελοι, ως ασώματες υπάρξεις, δεν θα μπορούσαν να προσφέρουν το σώμα, την υλικότητα, για την πραγματοποίηση του μυστηρίου της Σαρκώσεως. Ενώ η Θεοτόκος, προσφέροντας τον εαυτό της στον Θεό, αξιώθηκε να κυοφορήσει τον ίδιο τον Δημιουργό Εκείνον πού έπλασε και τα Σεραφείμ και τα Χερουβείμ.

Μια γυναίκα, λοιπόν, πού γεννήθηκε μέσα στην πτωτική ανθρωπότητα, μέσα στην

ιστορία, δια της θελήσεώς της αλλά και όλου το βίου της, ελκύει την θεία χάρη, γίνεται συνεργός του Θεού στο σχέδιο της σωτηρίας. Γίνεται η νέα Εύα, δια της οποίας η «αρά» της πρώτης Εύας, εκλείπει. Και δι' αυτής γεννάται ο Νέος Αδάμ, ο ενανθρωπήσας Θεός Λόγος, για να διορθώσει το σφάλμα του προπάτορος Αδάμ και να νικήσει τον θάνατο για χάρη του ανθρώπου.

Γενόμενη Μήτηρ Θεού, η Παναγία μαρτυρεί για όλο το έργο πού επιτελεί ο Πατέρας δια του Υιού εν Αγίω Πνεύματι. Με την υπερφυή, εκ Πνεύματος Πνεύματος Αγίου, σάρκωση του Χριστού, γεννάται από την παρθένο Μαρία μια νέα ανθρωπότητα, ένας καινός άνθρωπος, ο καινός εν Χριστώ άνθρωπος. Και δίνεται στην κτίση μια καινούργια σημασία, πού είναι ο σκοπός κι ο λόγος της υπάρξεως της: η μέλλουσα μεταμόρφωσή της.

Έτσι, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Παναγία, οδηγεί την Εκκλησία να κατανοήσει και να διασαφήσει το μυστήριο του Υιού του Θεού πού γίνεται άνθρωπος χωρίς να πάψει να είναι Θεός. Με τη θεία μητρότητά της, η Παναγία μαρτυρεί επίσης για την ουσιαστική φύση της Εκκλησίας αλλά και για τη ζωή εκείνων πού κληρονόμησαν τη σωτηρία. Η Εκκλησία είναι το Σώμα του Χριστού και ο Ναός του Αγίου Πνεύματος, όπως ακριβώς είναι κι εκείνη. Όπως και η Παναγία, η Εκκλησία «χωρεί τον αχώρητον», είναι «το παλάτιον, του μόνου Βασιλέως» και το «ευρύχωρον σκήνωμα του Λόγου». Με την Εκκλησία, «νεουργείται η κτίσις» και μας δίνεται «η κλείς της Χριστού βασιλείας». Μας προσφέρεται μια «γέφυρα μετάγουσα τους εκ γης προς ουρανόν» Η Παναγία προσωποποιεί την κλήση πού απευθύνεται στον καθένα μας για αγιότητα, την κλήση να γεννήσουμε, διά του Αγίου Πνεύματος, εντός μας και στον κόσμο, τον καινό εν Χριστώ άνθρωπο. Στο πρόσωπο της Παναγίας επαναλήφθηκαν όλα τα γεγονότα της ζωής του Κυρίου, ο Ευαγγελισμός, η Γέννηση, το θείο Πάθος, αλλά, με την Κοίμηση και την μετάστασή της, η εις Άδου Κάθοδος, η Ανάσταση και η εις τους ουρανούς Ανάληψη.

Όλα αυτά, η Παναγία τα δείχνει με το πρόσωπό της, διά του προσώπου και της παρουσίας της. Η μαρτυρία της είναι μια σιωπηλή μαρτυρία. Ελάχιστες οι εμφανίσεις της και οι αναφορές των Ευαγγελίων στο πρόσωπό της. Το μήνυμά της ανήκει στην κατηγορία των σημείων. Ήδη ο Προφήτης Ησαΐας χρησιμοποιεί τη λέξη σημείο προφητεύοντας την Ενανθρώπηση: «διά τούτο δώσει κύριος αυτός υμίν σημείον ιδού η παρθένος εν γαστρί έξει και τέξεται υιόν και καλέσεις το όνομα αυτού Εμμανουήλ» (Ησ. 7, 14). Το ίδιο και η Αποκάλυψη: «Και σημείον μέγα ώφθη εν τώ ουρανώ, γυνή περιβεβλημένη τον ήλιον, και η σελήνη υποκάτω των ποδών αυτής, και επί της κεφαλής αυτής στέφανος αστέρων δώδεκα» (Απ. 12, 1). Σημείο αντινομικό, αναιρετικό της λογικής του κόσμου, αφού συνθέτει την παρθενία και την μητρότητα: «Αλλότριον των μητέρων η παρθενία και ξένον ταίς

παρθένοις η παιδοποιία», ψάλλει ο άγιος Ανδρέας Κρήτης, και καταλήγει «επί σοι Θεοτόκε αμφότερα ωκονομήθη». Πρόκειται για ένα σημείο πού δόθηκε από τον ίδιο τον Θεό. Δεν επιβλήθηκε, δόθηκε. Επομένως πρέπει να ανακαλυφθεί.

Ζώντας τον Χριστό και την Εκκλησία ανακαλύπτουμε την Μητέρα του Θεού και το μυστήριο της Μητρότητάς της. Καί, όπως κατέδειξε η Οικουμενική Σύνοδος της Εφέσου, ανακαλύπτοντας την «όντως Θεοτόκον», ανακαλύπτουμε τον ίδιο τον Χριστό και την Εκκλησία. Η Παναγία δεν είναι διόλου δυσνόητη. Ξέρει να σωπαίνει αλλά ξέρει να είναι και παρούσα εκεί πού την ζητούν. Η σιωπηλή της μαρτυρία, γίνεται άμετρον έλεος, για όσους επικαλούνται την χάρη της, γίνεται στοργή πάντα πόθον νικώσα.

Μετά τη θεία μετάστασή της η Θεοτόκος συμβασιλεύει με τον Υιό της στους ουρανούς. Από τη θέση αυτή και με την παρρησία πού έχει ως «μήτηρ της Ζωής», με την «αμετάθετον μεσιτείαν» της, συμπαρίσταται δυναμικά στο ανθρώπινο γένος, υπάρχει ως ακένωτη πηγή στοργικής προστασίας, ενεργεί ως μητέρα όλων των πιστών, ελπίς και προστασία των χριστιανών. Η θαυματουργική της χάρη, ξεχωριστή και πιο ισχυρή από των άλλων αγίων, εκδηλώνεται στους ανθρώπους με πολλούς τρόπους, ως βοήθεια και θεραπεία σε κάθε ανάγκη.

Το μυστήριο της Θεοτόκου δεν μπορεί να αναλυθεί, να οριοθετηθεί με λόγια. Γι’ αυτό η στάση της Εκκλησίας αλλά και του καθενός πιστού ξεχωριστά μπροστά στη Θεοτόκο είναι ανάλογη μ’ εκείνην του Αρχαγγέλου Γαβριήλ κατά την στιγμή του Ευαγγελισμού: στάση απορίας και θαυμασμού. Και μπροστά στην Θεοτόκο, δεν μπορούμε να πούμε τίποτ’ άλλο παρά: Χαίρε, Νύμφη ανύμφευτε.